

Hudba terezínských skladatelů je stále živá

Andrea Zunová

I na tak smutném místě, plném bezpráví a zmaru, jakým byl koncentrační tábor Terezín, zněla hudba. Kupříkladu orchestr složený z respektovaných hudebníků, kteří byli deportováni do ghetta, protože byli Židé, pod taktovkou dirigenta Rafaela Schächtera zkoušel a hrál skladby nejen světoznámých skladatelů, ale také svých spoluvězňů.

Do Terezína bylo deportováno třicet židovských skladatelů. Mezi nimi například Viktor Ullman, Hans Krása, Gideon Klein nebo bratr hvězdného herce Hugo Haase Pavel. Všem zněla hudba v hlavě a všichni skládali i v terezínském ghettu. Ani jeden z nich však válku nepřežil. O jejich odkaz se stará Institut terezínských skladatelů, který v roce 2017 založil Jiří Polák.

Pokud chceme, aby někdo hrál na festivalu, tak nám jde o velice rozumnou úroveň kvality. Protože ta hudba si zaslouží, aby byla zahráná poctivě

O pár měsíců mu předcházela první ročník festivalu Věčná naděje: Gustav Mahler a terezínský skladatelé, na kterém uznávaní umělci hráli skladby terezínských skladatelů. I u jeho zrodu stál Jiří Polák.

Co vás přivedlo na myšlenku založit Institut terezínských skladatelů a festival?

Nejprve jsem šestnáct let učil na ČVUT počítače, pak jsem byl dalších šestnáct let v Deloitte & Touche, kde jsem byl i deset let partnerem.

Po několika letech menších konzulačních pozic poté, co jsem v roce 2007 s tzv. velkým byznysovým světem skončil, mě přivedlo několik mých tehdejších kolegů na myšlenku festivalu.

Jaká cesta vás dovedla k Terezínu?

Jednoduše. Můj tatínek byl v Terezíně jako mladý kluk, narodil se v roce 1929. Pak byl v Osvětimi, naštěstí jen jeden den, než ho převezli do jiného pracovního tábora a on válku přežil. Byl historik, ale po roce 1969 v rámci normalizace byl stavebním dělníkem, účetním atd. Když šel do důchodu, napsal své paměti, to byla polovina osmdesátých let. A hned po roce 1990 začal pracovat v Památníku Terezín, kde dával dohromady první konference, expozice atd.

Přemýšlel jsem, jak se k Terezínu postavit. Pak jsem si řekl, že připomínání minulosti přes hudbu je možná lepší, protože hudba je stále živá. Myslí, že odkaz mého tatínka byl takový, že se nemá zapome-

Památník Terezín

Foto: ČTK (2)

nout, a dělám to proto, aby se nezapomnělo.

Co jste tedy udělali nejdříve?

První věcí byl festival v roce 2017 a hned v létě jsme založili Institut. Samozřejmě Institut je důležitější než festival. Na druhou stranu, propagovat hudbu na festivalu je také záslužné a je potřeba se snažit, aby se víc hrála a aby ji mělo víc hudebníků ve svém repertoáru.

Souvisí to totiž ještě s jedním jevem, který je možná ještě z nějakého pohledu silnější než Terezín. Než přišel nacismus, tak ve střední Evropě Židi, Němci, Češi, katolíci žili a tvořili vedle sebe. Ne, že by se všichni měli úplně rádi, ale ovlivňovali se, potkávali, žili normálně. To s příchodem nacismu skončilo.

V koncentračním táboře Terezín to bylo jak?

Terezín bylo poslední mís-

to, kde to žilo. V Terezíně se sešli Němci, Židi, Češi, katolíci, těch tam nebylo moc, ale německých katolíků, které tam poslali, protože přišli na to, že mají židovskou babičku, tam taky pár bylo. A tam k sobě byli ještě blíží než např. v Praze před nacismem. Všichni tito lidé spolu dovedli nějak pracovat a žít. Nějak. A to je důležité.

Čím se zabývá Institut terezínských skladatelů?

Institut je globální záležitost. Máme tři základní věci. Jednou je samozřejmě péče o odkaz skladatelů. Chceme, aby bylo v Terezíně dokumentační centrum. S nakladatelstvím Bärenreiter zahajujeme edici k vydání skladeb. To je jeden z klíčových bodů úcty k hudbě a ke skladatelům.

Druhou věcí je akademické prostředí, které se tomuto tématu bude věnovat na vysoké pedagogické i vědecké úrovni. Na léto plánujeme studentskou konferenci v Terezíně.

A poslední věcí je samotné město Terezín. Je to nešťastné místo, historicky i z dnešního pohledu, a lidé, kteří tam žijí, mají Židů a gheta víc než po krk. Protože kdekoli je nějaká zpráva o Terezíně, nebo i o Litoměřicích, tak se zase týká druhé světové války a svět se trochu tváří, jako by tam nic jiného nebylo. Ono to samozřejmě asi je to nejdůležitější, co tam je, ale ti lidé to nechtějí slyšet každý den.

Také proto chceme ve městě udělat pro školní děti základní školu umění, která teď v Terezíně není. Protože abychom jen žili z historie, která pro nás je berným kamenem, to nejde.

Řekl jste, že je Institut globální záležitostí. V čem?

Spolupracujeme s mnoha lidmi ve světě. Například s profesorem Michaellem Beckermanem, unikátním americkým muzikologem. V sedmdesátých letech u nás rok studoval Leoše Janáčka v Brně. A napsal na to téma PhD práci. Česku zůstal věrný, pak se věnoval Antonínu Dvořákovi a napsal knihu o jeho Novosvětské symfonii. Teď se věnuje terezínským skladatelům. Nebo s profesorem Yuvailem Shakedem z Haify a dalšími.

Hudbě terezínských skladatelů se věnují v Berlíně, Londýně, Americe a na dalších místech, ale nejstarší asi je Terezín music foundation z Bostonu, která vznikla před více než 30 lety.

Kolik terezínských skladatelů jste objevili?

My je moc neobjevujeme. Pan Milan Kuna je český muzikolog, který napsal dvě knihy o hudbě za války a v Terezíně. Podle jejich počítání je jich asi 30. Není to ale jen o těch skladatelích, je to hodně i o výborných muzikantech, kteří tam hráli. Zatím se soustředujeme primárně na skladatele, ale věnujeme se i hudebníkům. Letos plánujeme dvě připomenutí kabaretu, který v Terezíně také byl.

Kolik z nich přežilo holocaust?

Z těch velmi významných nikdo.

Máte pocit, že je hudba, která vznikla v ghettu Terezín, jiná?

To je otázka. Moje laické vnímání je takové, když tu hudbu poslouchám, že je v tom vždycky nějaké napětí, které jinde chybí. Takové podivné napětí. A to napětí v těch lidech zůstalo i po válce, pokud ji se štěstím přežili.

Kdo všechno hraje skladby terezínských skladatelů?

V Terezíně si je může na našich akcích zahrát jakýkoli muzikant, i neprofesionál, který má zájem.

Pokud chceme, aby někdo hrál na festivalu, tak nám jde o velice rozumnou úroveň kvality. Protože ta hudba si zaslouží, aby byla zahráná poctivě. Když oslovujeme a vybíráme hudebníky, tak většina z nich to dělá ze srdce. Ti, kteří hráli, věděli a dobře věděli.

INSTITUT TEREZÍNSKÝCH SKLADATELŮ, je centrum zabývající se výzkumem, dokumentací a popularizací terezínských skladatelů. Sjednocuje vědecké činnosti mnoha nadací a koordinuje úsilí mezinárodního výzkumu terezínských skladatelů. Slouží také jako studijní středisko poskytující informační služby jak vědcům, tak veřejnosti zajímající se o život a dílo terezínských skladatelů. V širším měřítku se Institut věnuje výzkumu hudby a hudební produkce, včetně kabaretu, písní a oper, jež byly vytvořeny nebo uvedeny během období holocaustu.

Skladatel Gideon Klein.

Pavel Haas se svým bratrem Hugem, který přežil.